

19. Uzunova O. V., Kalonov O. O. Protseualno model provedennia dopytu z vykorystanniam hipnozu na dosudovomu rozsliduvanni [Processual model of interrogation using hypnosis in pre-trial investigation]. Retrieved from http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/3_2016/part_2/41.pdf. [in Ukrainian].

20. Fiziohnomika [Physiognomy]. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [in Ukrainian].

21. Shepeliuk V. L. (2009). Dopyt v konfliktnii sytuatsii [Interrogation in a conflict situation]. *Nauka i zhyttia: ukrainski tendentsii, intehratsiia u svitovu naukovu dumku – Science and Life: Ukrainian Trends, Integration into the World Scientific Opinion*, 20, 57-58 [in Ukrainian].

22. SHepitko V. IU. (2005). Kriminalistika [Criminalistics]. KH.: Odissei [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 27.09.2018

УДК 321.01

Мілова Марія Іллівна,

доктор політичних наук, професор кафедри політології
Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова
maryskamilova@gmail.com

Трушевич Ганна Богданівна,

студентка II курсу магістратури
Одеського національного університету
імені І.І.Мечникова
anya.trushevych@gmail.com

ІДЕОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОГО ПОСТМОДЕРНУ: СУТНІСТЬ ТА РЕТРОСПЕКТИВА СТАНОВЛЕННЯ

Стаття присвячена дослідженню науково-історичних аспектів процесу становлення ідеології політичного постмодернізму. Визначено спільні та відмінні риси модерну та постмодерну з метою відмежування та характеристики нової системи постмодерністських цінностей.

Ключові слова: постмодернізм, модернізм, історико-філософська концепція, метaparadigma.

Milova M., Trushevich A. POLITICAL POST MODERN IDEOLOGY: THE ESSENCE AND RETROSPECTIVE OF DEVELOPMENT

The article is devoted to the research of the scientific and historical aspects of the process of formation of the ideology of political postmodernism. The general and distinctive features of modern and postmodern are defined in order to distinguish and characterize the new system of postmodern values.

Key words: postmodernism, modernism, historical and philosophical concept, metaparadigma.

Постановка проблеми. Категорії постмодерного періоду, їх генезис та сутність є предметом дискусій як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників у сфері політології. Сьогодні в політичній теорії йде гостра дискусія про те, чи продовжує теперішнє суспільство належати до епохи модерну, або ж відбулися в ньому фундаментальні зміни, які вже привели його в постмодерн. Актуальність роботи зумовлена актуалізацією проблеми постмодерну, як поняття та його впливом на політику. Вже в кінці XIX століття, у людей виникає естетична втома та починається трансформація, не тільки в суспільному житті, а й в політиці. Поняття «постмодерн» сьогодні широко популяризоване: ініціативні громадяни, нові політичні лідери, постмодерні прояви влади, латентні структури і глобалізація. Все це використовується в засобах масової комунікації, що має неоднозначність тлумачень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню постмодернізму присвячені праці таких вчених, як А.Тойнбі, Р.Інглхарт, Ж.-Ф.Ліотар, Ч.Дженкс, З.Бауман, М.Хайдегер, Ігаб Гассан, О.Панарін, В.Воронкова, Д.Затонський, Н.Терещенко та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є ретроспективний аналіз розвитку та становлення політичного постмодернізму як нової ідеології, а також її сутність крізь призму наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу. В теорії постмодерну важливим є визначення його базових структур, зокрема, варто розпочати з аналізу поняття «постмодерн». Підсумувавши строкату палітру підходів, ми розглядаємо постмодерн як соціологічну, історико – філософську концепцію сприйняття світу в епоху постіндустріалізму, що спирається на недовіру до традиційних реалістичних концепцій, до істинності

відображення реальності людськими органами чуття.

Безпосередньо, постмодернізм (фр. *postmodernisme* – після модернізму) – термін, що структурно позначає подібні явища у світовому суспільному житті і культурі другої половини ХХ століття: він вживається як для характеристики постнекласичного типу філософствування, так і для комплексу стилів в художньому мистецтві.

На початку ХХ століття класичний тип мислення епохи модерну змінюється на некласичний, а наприкінці століття – на постнекласичний. Для фіксування ментальної специфіки нової епохи, яка кардинально відрізнялася від попередньої, потрібен новий термін. Сучасний стан науки, культури та суспільства в цілому в 70-і роки ХХ століття було охарактеризовано Ж.–Ф. Ліотаром як «стан постмодерну». Зародження постмодерну проходило в 60–70–і рр. ХХ століття, воно логічно випливає з процесів епохи модерну як реакція на кризу її ідей, а також на так звану «смерть» супероснов: Бога (Ніцше), автора (Барт), людини (гуманітарності).

«Початком» постмодернізму вважають статтю Леслі Фідлера, 1969, «Пересекайте границю, засыпайте рвы». Американський теолог Харві Кокс у своїх роботах початку 70-х років, присвячених проблемам релігії в Латинській Америці, широко користується поняттям «постмодерністська теологія». Проте популярність терміну «постмодернізм» знайшов завдяки Чарльзу Дженксу у книзі «Мова архітектури постмодернізму».

Згодом відбувається розширення змісту цього поняття з початку вузького визначення нових тенденцій в новій течії у французькій філософії (Лакан, Жак, Альтюссер, Луї, Ж. Дерріда, Ж.–Ф. Ліотар, Фуко, Мішель) до визначення, що охоплює 60-70 роки почалися процеси в усіх галузях культури, включаючи феміністський та антирасистський рух.

У світлі історичних подій останніх десятиліть ні для кого не викликає сумніву той факт, що людство перебуває на межі принципово нової фази своєї історії. Дана межа проходить по лінії «модерн» як історичної епохи, яка охоплює період з ХVII по ХІХ ст., «постмодерн» – принципово нової, наступної за модерном епохою. Таким чином, постмодерн є історичним наступником модерну. Як пише М. О. Мнацаканян, щоб відповісти на питання, як і чому з'явився постмодерн, треба відповісти на інше питання: як розвивався модерн і що з ним трапилося в 1980–90–і роки [12, с. 47].

В історії світової соціологічної думки, як зазначає С. А. Кравченко, завжди були присутні уявлення про модерні, під якими зазвичай малося на увазі, по-перше, новий стан соціального та культурного розвитку суспільства і, по-друге, що пропонувалися теорії його осмислення, які в сукупності утворювали специфічну метапарадигму зі своїм характерним теоретико – методологічним інструментарієм [7]. Так, в рамках інтерпретативної метапарадигми (М. Вебер) присутнє уявлення про альтернативність соціуму, плюралізм суб'єктивно сконструйованих світів, що суперечить позитивістської метапарадигми з її універсальністю законів суспільного розвитку; інтегральна метапарадигма (П. Сорокін, Т. Парсонс) стала результатом ускорюючої соціальної динаміки і була покликана пояснити процеси соціокультурної динаміки в сучасному суспільстві.

Цікава спроба осмислення сутності процесу модернізації та її спрямованості була зроблена німецьким вченим У. Беком, в результаті якої на світ з'явилася концепція рефлексивної модернізації, а також зробила У. Бека всесвітньо відомим теорія «суспільства ризику» [2].

Підставою для поділу модерну і постмодерну, вважає А. М. Бекар, слід вважати час: у такій зв'язці як «традиціоналізм – модернізм – постмодернізм». Традиціоналізм орієнтований на минуле, модернізм виражений в прогресивних варіантах розвитку і звернений до майбутнього, а на стику традиції і модерну виникає постмодернізм, сконцентрований навколо проблем сьогодення [3].

Щоб зрозуміти постмодерн, треба зрозуміти, що він заперечує в модерні і про що постулює. Наприклад, існує думка, що модернізація сучасного суспільства успішно завершена, що сакральні виміри в соціально – економічній і політичній сферах зникли разом з традиціями та національно – культурними факторами, і на цьому засновують свої ідеї теоретики постмодерну. Прихильники теорії постмодерну також заперечують поступальний розвиток історії, її безперервність, тотальність, сенс, мету розвитку і рух людства до прогресу, і ідею прогресу як таку [12, с. 48].

Причиною великого провалу модерну та ідеї суспільного прогресу можна вважати нереалізований проект модернізації світу, ліквідації прірви між «багатими» і «бідними» країнами і народами, в результаті чого «постмодерн, по суті, стає ідейно – політичною, теоретичною та світоглядною реакцією на дану, гігантську за масштабами і значущістю, невдачу модерну» [12, с. 48]. Разом з тим, постмодерну не вдалося витіснити модерн зі сфери наукового знання, повністю зайняти його місце, і як і раніше, теорія модерну залишається привабливою і живучою, що не дивно, якщо врахувати витоки модерну: марксизм, культурна антропологія, соціальна психологія, вчення М. Вебера і Е. Дюркгейма.

Постмодерн, з позиції Е. Гідденса, характеризується такими рисами: зміни буття відбуваються в контексті розривів пізнання; соціальні трансформації знаходять відцентровий і безладний характер; особистість індивіда піддається розривів, розчленованості в результаті того, що життєвий досвід носить фрагментарний характер; істина знаходить контекстуальний характер; відчувається теоретична безпорадність перед лицем глобалізаційних тенденцій; виникає «спустошення» повсякденному житті як результат вторгнення в неї абстрактних систем; координація політичних зусиль позбавлена сприятливих можливостей через зростання ролі локального фактора і

дисперсії [8].

Окремі дослідники характеризували постмодернізм як виклик культурі, що базується на ідеалах Просвітництва, на думку інших, в постмодернізмі, в першу чергу, слід бачити відповідь неолібералізму та викликаного їм процесу «зіткнення цивілізацій» [4]. Як зазначає І. Н. Полонська, «інтелектуальний досвід і філософський зміст постмодернізму не можуть у повному обсязі бути досягнутими поза культурною та соціальною ґрунту, на якому вони виникли» [13, с. 79].

М. Фуко, розглядаючи постмодернізм, зауважив, що постмодерністи проголосили «право на повстання проти розуму» [14, с. 372]. Ж.-Ф. Ліотар назвав постмодерном стан суспільства після трансформацій, істотно змінили правила гри в науці, культурі, літературі, при цьому охарактеризував постмодернізм як недовіру до метанаративів, що виникли в сучасному суспільстві в результаті розчарування в дискурсі Просвітництва [9, с. 10]. Можна погодитися з А. В. Лубським, що стверджують, що в цілому постмодерністська парадигма не має відношення до науки в її класичному розумінні, оскільки ігнорує основоположні принципи наукового дослідження [10, с. 230]. Для постмодерніста, пише М. О. Мнацаканян, не існує зовнішня, незалежна від людини реальність, соціальні процеси і феномени він буде розглядати лише через призму власних відчуттів, уявлень, особистого досвіду, що часто призводить до крайнього суб'єктивізму, агностицизму, до того, що Е. Гідденс називав «розривами в пізнанні», «фрагментації знання» [12, с. 48].

Постмодерн відрізняється від модерну не тільки своїм методологічним інструментарієм, крайнім суб'єктивізмом, а й самим світовідчуттям. Якщо світовідчуття епохи модерну та представників даного напрямку характеризує нестримний оптимізм, який приймає різні форми – від віри в нескінченний лінійний прогрес до переконаності в абсолютній, вичерпній пізнаваності світу і всесильності позитивної науки, то світосприйняття постмодерну, навпаки, відрізняється глибинним песимізмом і скептицизмом у відношенні до всього і, насамперед, до пізнання і істини. Нелінійний характер соціокультурної динаміки знижує стабільність і рівновагу соціальної системи, адаптація якої в даних умовах принципово інша і вимагає більшої гнучкості і рефлексивності, як від системи, так і від самих акторів, оскільки в упорядкованому хаосі, як називають постмодерністи сучасний соціум, цілісний традиційний тип розвитку суспільства порушений, як і відповідна йому адаптаційна, ціннісна, ідеологічна система. Мабуть тому основним фактом постмодернізму і його ідеології, на думку Ю. М. Давидова, є крах усіх «великих ідей», ідеалів, цінностей, які виникли в попередню епоху модерну [6, с. 696].

Фінський дослідник Дж. Рінно (Університет Тампере) підкреслив роль нових соціальних рухів в умовах постмодерну. Це пов'язано, на його думку, з виникненням постмодерністського стилю життя, нової системи постмодерністських цінностей і зростаючою роллю індивідуального вибору людиною характеру діяльності в політиці. Саме нові соціальні та місцеві рухи відкривають широкі можливості для самореалізації політичних та інших потреб, інтересів особистості в умовах постмодерну [1].

Висновки. Отже, модернізм і постмодернізм не слід розглядати як окремі епохи, а як відносини спроектовані на майбутнє. При чому постмодернізм завжди виступає з критичних позицій по відношенню до модернізму. Постмодернізм – це проекція модерну. У сучасній політиці існує думка, яка зазвичай є основною в ідеї постмодернізму, що сформовані певні політичні вчення і доктрини втратили взаємозв'язок з розпадом установлених характерних рис нинішнього суспільства.

Список використаних джерел:

1. Rinno J. Postmodern Politics and Phenomenology of the Life-Word. / Paper for XVIII IPSA World Congress – USA., 2000
2. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну. М.: Прогресс-Традиция, 2000 URL: http://royallib.com/book/bek_ulrih/obshchestvo_riska_na_puti_k_drugomu_modernu.html
3. Бекарев А. М. Социально-проектная деятельность в условиях глобальных перемен. *Социология*. 2005. № 1. С. 48.
4. Бузгалин А. В. Постмодернизм устарел. (Закат неоліберализма чреват угрозой «протоимперии»). *Вопросы философии*. 2004. № 2. С. 3-4.
5. Василенко И. А. Интерпретация истории и парадигмы исторического знания // *Философия истории* / Ирина Алексеевна Василенко. М., 1999 URL: <http://window.edu.ru/resource/250/42250/files/r3gl1.pdf>
6. Давыдов Ю. Н. Постмодерн и социология // *История теоретической социологии*. М., 2000.
7. Кравченко С. А. Модерн и постмодерн: «старое» и новое видение. *Социологические исследования*. 2007. № 9. С.24-34.
8. Кравченко С. А. Социологическая теория: дискурс будущего. *Социологические исследования*. 2007. № 3 С. 3-12.
9. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна. М., 1998 URL: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/liot/
10. Лубский А. В. Альтернативные модели исторического исследования. М.: Социально-гуманитарные знания, 2005 URL: http://polittheory.narod.ru/Lubskiy/Lubskiy_Models.doc
11. Макаренко В. П. Аналитическая политическая философия. М.: Праксис, 2002 URL: <http://window.edu.ru/resource/621/37621/files/document100086532.pdf>

12. Мнацаканян М. О. Модерн и постмодерн в современной социологии. *Социологические исследования*. 2008. № 12. С. 46-53.
13. Полонская И.Н. Традиция: от сакральных оснований к современности. Ростов-на-Дону: Изд-во РГУ, 2006. 269 с.
14. Фуко Мишель. Археология знания / Пер. с фр. М. Б. Раковой, А. Ю. Серебрянниковой; вступ. ст. А. С. Колесникова. СПб.: ИЦ «Гуманитарная Академия»; Университетская книга, 2004. 416 с.

REFERENCES

1. Rinno J. (2000). *Postmodern Politics and Phenomenology of the Life-Word. Paper for XVIII IPSA World Congress*. USA. [in English].
2. Bek U. (2000). *Obshchestvo riska Na puti k drugomu modernu [Risk Society. On the way to another modernity]*. М Progress-Traditsiia [in Russian].
3. Bekarev A. M. (2005). Sotsialno-proektnaia deiatelnost v usloviikh globalnykh peremen [Social project activities in the context of global change]. *Sotsiologiya – Sociology, 1, 48* [in Russian].
4. Buzgalin A. V. (2004). Postmodernizm ustarel Zakat neoliberalizma chrevat ugrozoi protoimperii [Postmodernism is outdated. (The decline of neoliberalism is fraught with the threat of "proto-empire")]. *Voprosy filosofii – Philosophy issues, 2, 3-4* [in Russian].
5. Vasilenko I. A. (1999). Interpretatsiia istorii i paradigmy istoricheskogo znaniia [Interpretation of the history and paradigm of historical knowledge]. *Filosofia istorii – Philosophy of History*. Retrieved from <http://window.edu.ru/resource/250/42250/files/r3gl1.pdf> [in Russian].
6. Davydov I. U. N. (2000). Postmodern i sotsiologiya [Postmodern and sociology]. *Istoriia teoreticheskoi sotsiologii – History of theoretical sociology* [in Russian].
7. Kravchenko S. A. (2007). Modern i postmodern staroe i novoe videnie [Modern and postmodern: the "old" and the new vision]. *Sotsiologicheskie issledovaniia – Sociological studies, 9, 24-34* [in Russian].
8. Kravchenko S. A. (2007). Sotsiologicheskaia teoriia diskurs budushchego [Sociological theory: discourse of the future]. *Sotsiologicheskie issledovaniia – Sociological studies, 3, 3-12* [in Russian].
9. Liotar ZH.-F. (1998). Sostoianie postmoderna [Postmodern state]. М. Retrieved from http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/liot/ [in Russian].
10. Lubskii A. V. (2005). *Alternativnye modeli istoricheskogo issledovaniia [Альтернативные модели исторического исследования]*. М.:Sotsialno-gumanitarnye znaniia [in Russian].
11. Makarenko V. P. (2002). Analiticheskaiia politicheskaiia filosofia [Analytical political philosophy]. М.:Praxis [in Russian].
12. Mnatsakanian M. O. (2008). Modern i postmodern v sovremennoi sotsiologii [Modern and postmodern in modern sociology]. *Sotsiologicheskie issledovaniia – Sociological studies, 12, 46-53* [in Russian].
13. Polonskaia I. N. (2006). *Traditsiia ot sakralnykh osnovanii k sovremennosti [Tradition: from sacred foundations to modern times]*. Rostov-na-Donu Izd-vo RGU [in Russian].
14. Fuko Mishel. (2004). *Arkheologiya znaniia [Archeology of knowledge]*. SPb.:ITS Gumanitarnaia Akademiia; Universitetskaia kniga. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 22.09.2018